

בנאות רשא

פרשת תולדות תשפ"ג | שנה ג' | גליון קכב

דולה ומשקה מתורת רבוה"ק מפרשיסהא קאצק וגור זי"ע במשנת רבינו ראש הישיבה שליט"א

ויכוח יעקב ועשו

מהו 'עולם הזה' ומהו 'עולם הבא'

בתחילת הפרשה, לאחר שנעתר ה' לתפילותיהם של יצחק ורבקה, נאמר (כ"ה) **וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּה וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנִכִּי וְתִלְקֶה לְדָרְשׁ אֶת ה'.** רש"י מביא דרשת חז"ל שהיו יעקב ועשו מתרוצצים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות.

דרשה זו מעוררת פליאה רבתית. מדוע התעוררה מריבה זו כלל, הרי **יעקב בחיר האבות ודאי לא עשה ריב על עולם הזה הגשמי** שלא היה לו כל צורך בו. ולומר שהריב היה על עולם הבא, גם אינו מובן, וכפי ששואלים המפרשים, **הרי העולם הבא תלוי אך ורק לפי מעשה האדם**, ומי שעושה את רצון ה' בעולם הזה מקבל את חלקו בעולם הבא, **ויאזו מריבה שייכת כאן?**

יתירה מזו, לכאורה מצינו סתירה בדברי המדרשות. בתנא דבי אליהו (זוטא פ"ט) מסופר שיכשהו יעקב ועשו במעי אמן, אמר יעקב לעשו 'עשו אחי, שני אחים אנחנו לאבינו ושני עולמות יש לפנינו, העולם הזה והעולם הבא, העולם הזה יש בו אכילה ושתיה ומשא ומתן ולשאת אשה ולהוליד בנים ובנות, אבל העולם הבא אינו כן בכל המדות הללו, ואם הוא רצונך, טול אתה העולם הזה ואני אטול העולם הבא' וכי', **באותה שעה נטל עשו בחלקו העולם הזה, ויעקב נטל בחלקו העולם הבא.** הנה מסופר כאן שיעקב ועשו אכן הסכימו על חלוקה הוגנת ביניהם, ומכיון שכך, מתעוררת השאלה, **למה התעוררה מריבה ביניהם?**

בביאור הדברים, נתבונן בסיפור אותו נקרא בפרשה הבאה, כאשר פגש יעקב את עשו. התורה מספרת (וישלא לג, ה) על שיח שהתקיים בין יעקב ועשו - **וַיֵּשָׂא אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת הַנָּשִׁים וְאֶת הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי אַתָּה לָּהּ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר תִּנְּן אֲלֵקִים אֶת עֲבָדָי.** מדקדקים המפרשים, **יעקב השיב לעשו על הילדים, אבל לא ענהו דבר על הנשים.**

חכמינו ז"ל (תנא דבי אליהו שם) מספרים שיכשבא יעקב מבית לבן וראה עשו בנים ליעקב ועבדים ושפחות, אמר לו עשו ליעקב, אחי לא כך אמרת לי שתטול אתה העולם הבא, ומניין לך כל הממון הזה? אתה משמש מהעולם הזה כמות! אמר לו [יעקב לעשו] הרכוש שנתן לו הקדוש ברוך הוא לשמשני בעולם הזה, שנאמר הַיְלָדִים אֲשֶׁר תִּנְּן אֲלֵקִים אֶת עֲבָדָי. גם מדרש זה אומרים דרשוני, **מה פשר התשובה שהשיב יעקב לעשו.**

(מתוך פרי תולדות תש"ע - עבד"ד ח"ב, וס"ג פ"ד תולדות תשפ"ב)

אמרות רבותינו

תפלה הכוללת ההתאפקות מקודם

ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו (כ"ה, כ"א), במדרש (סו, ה) רבי יוחנן וריש לקיש, רבי יוחנן אמר **שפך תפלות בעושר** [כלומר הרבה]. אפשר יש לרמוז בזה הלשון שאמר 'ששפך', כמו שאמר **אדמו"ר זצ"ל מו"ה שמחה בונם**, כתיב (תהלים קמ"ה, יט) **רצון יראיו יעשה**, מחמת מי שהוא ביראה גדולה, ירא לפני השי"ת להתפלל ולבקש, מחמת פחד, רק מה שצריך יש לו ברצון, וירא לפתוח את פיו. על כן רצון יראיו אין מתפלל, עושה לו רצונו.

אם כן, גם כן כאן, **יצחק היה לו תמיד הפחד לפני השי"ת, וירא לבקש בפה**, וכאן נזדמן שהיה צריך להתפלל מחמת מצוה, והכוחות שנתעכב בלב, **עתה שפך**. וכל שנתעכב, אח"כ שופך הרבה. על כן אמר לשון 'ששפך', שלא היה יכול להכיל בלבו ושפך מעצמו, שהיה לבו מלא בתפלות - ולא יכול להתפלל מחמת יראה, והיה כאונס, שמתעצמו שפך, כמו כלי שמלא וגדוש ששפך, ודו"ק.

[הרה"ק מהרי"א מראזיזימן זי"ע - דברי אבי"ב בפרשתן תרכ"ב. **ורבינו שליט"א** (עבד"ד ח"א עמ' תיב בהערה) פירש שכיון שרב יהודה היה מתפלל רק פעם אחת בשלושים יום (ר"ה לה), ממילא מובן שהיה תפלתו בכל עזו, כי זה היה אחרי הכנה וקיבוץ כוחותיו ותשויותו **במשך שלושים יום**, ומדוקדק לשון הגמרא שם 'דמתלתין יומין תלתין יומין הוה מצלי', ולא אמר 'אחת תלתין', אלא המכוון הוא שהיה מצטרף אז בשעת תפלתו 'כלי תשוקת נפשו לקל חי מתלתין יומין. וכן פירש רבינו שליט"א (ראה עבד"ד ח"א עמ' לג) מה דכתיב אצל מרע"ה 'ויעתר' (וארא ל, כו) - ופירש רש"י שנתאמץ בתפלה וכי יִרְבֶּה להתפלל, היינו משום שהתאפק להתפלל עד עכשיו, עיי"ש].

הבירור בסופה - בהתגברות מהמכשולות

ויתרוצצו הבנים בקרבה וגו' ותלך לדרוש את ה' (כ"ה, כ"ב), ופירש רש"י ישיגיד לה מה תהא בסופה. ויש להבין הלשון 'בסופה', שמענו בשם הרב **הקדוש מפרשיסחא זצ"ל** דהיינו שרקבה חשבה שהוא עובר אחד שיש בו שינוי עתים ורצונות פעמים לטוב ופעמים להיפך, כי כשעוברת על בתי מדרשות מפרסם לצאת, וכמו כן בהיפך. ועל זה דרשה את ה', לידע אם על כל פנים יתברר בסוף לטובה, יהיה זה נתקן ונשלם כל מה שעבר עליו דמת נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא (וה"ק ח"ב קפ"ד). וזה כל האדם, **שעל כל פנים יהיה הוא המנוצח**, כמו שנאמר (עקב ו, י) 'והיה עקב תשמעון' - שהכל הולך אחרי העקב והסוף.

[פרי צדיק פ"י ויחי אות ב, ורמתיים צופים מערכת הר"ר בונם זי"ע אות כו, ועי"ע רמצי"פ תדבאר פ"ה אות פד. ובסדר היום הקצר בראש ספר נפלאות חדרות מביא: שמעתי בשם הרב הקדוש ר' **שמחה בונם זצ"ל מפרשיסחא** שאמר מנו שני אנשים שלחמיים זה עם זה, הפיקח יראה שלעולם הכאה שלו תהא על התחנונה, דהיינו באם יכה אותו חבירו תיכף ומיד יכה אותו בחזרה, וכל מה שחבירו יוסיף להכותו יוסיף הוא על כן להכותו, הכלל בזה, שהפיקח אינו מתרשל והוא גובר תמיד על חבירו ומפילו. והנמשל מובן, שלעולם יראה להגביר יצר טוב על יצר הרע, אף אם היצר הרע גובר עליו ומפילו בעבירות רח"ל, עכ"ז לא יגע ותיכף ומיד יתחרט מאוד על לשעבר ויבטלו בחזרה ומצוות].

לא לחקות ללא היות פנימי

וכל הבארות אשר פתרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמום **פלטתים וימלאום עפר** (כו, כ"ו). נראה פירושו, דנהג כל דרך שעושים להשם צריך להיות בו חיות פנימי, ואם אין בו חיות פנימי אינו עולה למעלה. והנה הפלטתים רצו ללכת גם כן בדרכי אברהם אבינו ע"ה, והיו עושים כמו שהיה אברהם אבינו עושה, רק שלא היה בו חיות פנימי, וזה היה סתימת הדרך, והבן.

(קול שמחה)

נדבת ידידנו הרבני הנגיד הנכבד מוהר"ר מרדכי הערש רעטעק שליט"א לעילוי נשמת זקנו הרה"ח ר' שמואל ישעי' בן הרב אברהם יהושע ז"ל רעטעק

וזקנו הרה"ח ר' יעקב בן הרה"ח ר' יוסף אריה הכהן קאהן ז"ל ראה"ק יטב לב דק"ק סאטמאר

כנישתא הדא בתיובתא

בה"י עייל - סכנת השקיעה בהעולם הגדול

לעבור דרכו. ועל זה מוכיחה התורה בשירת האזינו, 'לה' תגמלו זאת' בלשון תימה, שהפכת את הה"י זעירא לה"י רברבא. עשיתם ממנו ה"א גדולה, על ידי שהנכם שקועים בעולם הזה, הפכתם את עניני עולם הזה לעיקר וחשיבות בפני עצמו.

והדברים מקבילים משנה ותוקף דייקא כאן באמריקה, ס'איז דאך א ריזיגע ה"י, א ריזיגע עולם הזה - אמריקה היא עולם הזה גדול ביותר, ס'איז דא עולם הזה ארום און ארום און ארום - פחיתות העולם הזה מקיפה כאן מכל עבר. ונשאלת השאלה איך יכולים להישמר ולהיזהר, הרי הג"י של עולם הזה היה צריך להיות זעירא - קטנה ביותר, וכל השייכות לעולם הזה וגשמיות היה צריך להיות כל שהוא ולא יותר.

התשובה היא, על ידי שזוכרים שאנו זרעו של אברהם אבינו ע"ה - 'אברהם העברי' (לך יד, יג), ופירשו חז"ל (ב"ר מב, ח) 'כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד, ואין המכוון כשרדפוהו בלבד - כשהשליכוהו לכבשן האש ובשעת מלחמה, אלא עצם הקיום של אברהם אבינו הוא להיפך מעולם הזה, כל העולם כולו - עם כל הנאותיו ותענוגיו הגשמיים מעבר אחד, ואברהם אבינו מעבר אחר, זו היא הדרך שיכולים להחזיק מעמד ולעבור בה"י של עולם הזה - שיהיה פרוזדור בלבד לכאן דרך שם לעולם הבא.

(מתוך ס"ג פ"ר ח"י שרה תשפ"ג מאמר א)

איאת בגמרא (שבת לא): 'כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגובר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו - בהי עייל, ופירש רש"י בהי עייל - באיזה פתח נכנס, לפתוח את הפנימיים, ויש לדקדק דלכאורה הול"ל האיך עייל, שהרי אין כאן בי פתחים - שהשאלה היא באיזה פתח יכנס, ואם אין לו מפתחות החיצוניות אין לו דרך להיכנס לפתוח את הפנימיים, ומה כוונת אמרם בהי עייל.

אלא יש לפרש שכוונת הגמרא הוא בניחותא, דאם האדם יחשוב לעצמו מה לי אם אין לי יראת שמים ולא אוכל להשיג את חכמת התורה, אומרים לו: בה"י עייל, הרי הנך עומד ונמצא בה"י של עולם הזה, וכדי להחזיק מעמד לא לשקוע וליפול בתחתית הה"י, בעל כרחך הנך צריך תורה ויראת שמים.

והנה בתחלת התורה כתיב (בראשית ב, ד) 'אלה תולדות שמים וארץ בהבראם, בהבראם בה"י זעירא, ובסוף התורה כתיב (האיניו לב, ו) 'לה' תגמלו זאת, הלהו"ה בה"י רברבא (ועי' זוה"ק ח"א צג, ח"ג רצז). ויתכן לפרש ע"ד העבודה, כי הקב"ה ברא את העולם הזה שיהיה 'פרוזדור' בלבד, מעבר שדרך שם באים לטרקלין, כל העולם הזה הוא היכי תמצא לעבדו ית"ש ולקבל שכר להתדבק בו ית"ש, ועל כן כתיב בהבראם בה"י זעירא, כלומר עולם הזה כל שהוא - שלא נברא כי אם לצורך

מילי דאורייתא

סילוק בכור מחלק הבכורה

וימכור את בכורתו ליעקב (כה, לג), והקשו הראשונים איך מוכר עשו את הבכורה ליעקב, הלא הבכורה היא דבר שלא בא לעולם, והרי אם מוכר הבן בחיי האב מה שעתידי לירש מאביו לא חלה המכירה משום דהוי דבר שלא בא לעולם (עי' שו"ת ריב"ש סי' שכה).

ובקצות החושן (סי' רעח סק"ג) כתב ליישב לפי שטתו דרק קנין לא מהני בדשליב, אבל סילוק ומחילה מהני אף בדשליב, וכאן במה שאמר עשו 'למה זה לי בכורה' (כה, לב) הסתלק מהבכורה [ואף דמשמע עשה התלונן על לקיחת הבכורה, ואם מדין סילוק, מי מנעו לחזור בחיי יצחק (דהתינן בקנין דשליב לרבי מאיר דמהני, איכא קמאי דסבדי דמהני מעכש בדשליב למנוע חזרה (עי' קצוה"ח סי' רט סק"ח), אך דסילוק שאינו רק מניעת זכותו מלחול, מה יתפוס עכשיו], צ"ל דהקצוה"ח לשיטתו (סי' רט סק"ב) דלא מהני חזרה מהסילוק, משום שכבר לקלק זכותו לקבל ממה שהסתלק ממנו (ועי' ק' מריא מקומות כתובות פג, סוגיא דסילוק אות ג).

והנה אף דפשטא לישנא דקרא שביקש יעקב אבינו 'מכרה כיום את בכרתו' (כה, לא), וכן נאמר 'וימכרה את בכרתו יעקב', משמע דהוי קנין ומכירה. צ"ל, דכיון שיעקב שילם עבור זה מיקרי מעשה מכירה, אמנם מה שהועיל שיעבור הבכורה ליעקב היה בזה שעשו סילוק עצמו מן הבכורה. אמנם צ"ב, דנהי דעשו נסתלק מן הבכורה, אבל כיון דקנין לא מהני בדשליב, אי"כ הקושיא במקומה עומדת איך זכה בה יעקב.

ואף למה שחידש רבי שלמה איגור (ס' העיקרים ראש עיקר אין אדם מקנה דאיש, ובשו"ת חו"מ סי' טו ד"ה ועל יסוד) ד'אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם' אמרו חז"ל - דהוי חסרון רק במקנה ולא בקונה (ועי' בנאו"ד תולדות תש"פ עמ' ב בדברי הישמים משנה), ולפי זה לכאורה י"ל דאחרי שהועיל הסילוק, שוב אין חסרון דשליב מצד יעקב הקונה, אך זה אינו, דדווקא בין קונה ומקנה שייך לומר דהוי חסרון במקנה, אך בסילוק שהקונה קונה ממליו הוי קונה מהפקדן, דלא שייך קנין בדשליב [כגון לקנות בכנסי הגוי טרם מותו], ועוד דבשו"ת זית רענן (ח"ב סי' סג סק"א) כתב להיפך דהוי חסרון בקונה, ואכמ"ל.

והיה אפשר על פי משי"כ הגר"ש"ק בחכמת שלמה (ח"מ סי' רעח ס"א) דאף דלענין בכורה אזלינן בתר מי שנוגד ראשון, אבל גם ליצירה יש מעלת בכורה, הלא שהנוגד ראשון עדיף מינה, ולדבריו י"ל, דכאן שסילוק עצמו מן הולד קודם, א"כ אזיל המעכב, וממילא הנוצר הראשון הוא הבכור. אך הא מילתא חדתא.

ויש לדון לפי מה שנקט בנתיבות (סי' רעח סק"ט) דהמתנה שמקבל הבכור חשיבי האחין כנותנין וגם היא האב המורשה, ואם כן פשוט טפי לומר דבסילוק ממילא הוי ידעהו. מ"מ לכאורה יש לדברי הנתיבות, כל זה דייקא מה שהאחים נותנים מחלקם שהיו מקבלים - אם לא היה חלק הבכורה, אבל הבכור עצמו מה שהיה יורש גם לולא שהיה

ללקוט שושנים

ויתן לך האלוקים

ההשפעה בהתחדשות

ויתן לך האלקים (כו, כח), יתן ויחזור ויתן (ב"ר טו, ג). פירוש שכן דרך הצדיק שאינו חפץ למלאות ביתו כסף וזהב, רק זאת הברכה שהשי"ת יתן לו בכל עת הצריך לו. לכן מארי דמהימנותא מתפללין בכל יומא על מזונא כמ"ש בזה"ק (בשלה סב). וברכת עשו כתיב (כו, ט) משמני הארץ יהי מושכך כו'. אבל ביעקב כתיב יותן - שיש לו התחדשות השפעה בכל יום, כמ"ש מחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית. ומה ההתחדשות נוטל הבוטח בה'.

(שפת אמת תרמ"ב)

דביקות בקבלת השפע

ויתן לך האלקים (כו, כח), במדרש (ב"ר טו, א) יתן ויחזור ויתן, יתן לך אלהותו כו'. פירוש זה, דגם בעשו אמר 'משמני הארץ ומטל השמים' (כו, ט), אך ההפך הוא ה'נתינה' שבידך ליעקב, שיהיה לו דביקות בקבלת השפע מיד הנותן ב"ה, וזאת עיקר הברכה. זה שאמר 'יתן ויחזור ויתן' - פירוש שתמיד יש לו דביקות בשורש השפע, ולעשו אמר שיהיה לו הצריך לו - יהיה אף שיהיה, אבל ליעקב מסר כח השפע, וזה עיקר הברכה.

(שפת אמת תרל"ט)

שנחים בעצם הנתינה

הפרש ברכת יעקב לברכת עשו, ו'יתן לך האלקים' (כו, כח), ובעשו כתיב (כו, ט) 'יהיה מושכך', כי הצדיק אינו רוצה להיות נמסר ביד עצמו שום דבר, רק להיות ניתן לו מהשי"ת בכל עת שיצטרך וכשיהיה ראוי, כדי שלא יאכל חלקו בעולם הזה. וזה שאמר 'יתן ויחזור ויתן', פירוש, בכל עת נתינה חדשה. וגם כי באמת צריך להיות חשוב בעיני האדם צד הנתינה שהקב"ה נותן לו - מגוף הדבר הנתינה, כעין מ"ש הרב הקדוש ז"ל מפרשיסחא על המדרש (ב"ר יא, ז) הם נשואין לי פנים ומברכין על זכות כביצה כו', ופירוש שחשוב לו המעט מצד שבא ממקב"ה, ע"ש (עי' קול שמחה פ"ר נשא). וגם כי מה שניתן ביד האדם אינו מתקיים לעד ויש לו הפסק, אבל חלק הצדיק מסור ביד הקב"ה, והוא קיים לעד, וזה שמברכין על חינו המסורים בידך.

(שפת אמת תרל"ז)

לקבל אלקותו מהגשמות

במדרש (ב"ר טו, ג) ויתן לך אלקותו, פירוש, להיות איש ישראל מקבל אלקות מכל הדברים - מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש, כי כל מה שברא הקב"ה לכבודו ברא (בבב"א פ"ו מ"ב), והברכה - שימצא אדם אלקותו ית"ש בכל מקום. ונקתיים אחר כך שיקבלת התורה - 'אנכי ה' אלקיך' (יתרו כ, ב), וזש ויתן לך האלקים, כי התורה מלמדת על ידי תרי"ג מצות, למצוא אלקותו ית"ש בכל דבר, וזה עיקר הברכה.

(שפת אמת תרנ"ח)

ההכנה לקבל הברכה

במדרש (ב"ר טו, ג) ויתן הן וכבושיהן, פירוש, שיתן גם כן ההכנה, שנהיה מוכנים לקבל הברכות. כמו ששמעתי מפי מר"ז (החידושי הרי"מ) ז"ל שזה מעלת המתנה, הנותן בעין יפה נותן, ולכן הנותן בור לחבירו צריך ליתן לו דרך (ב"ב עא), כן המתנה שנותן הקב"ה נותן גם כן הדרך, שיהיה האדם מוכן לקבל המתנה, ודפח"ח. וזה שאמר 'כבושיהן', כמ"ש (ב"ר טו, ג) כבוש הדרך לבניך, שהוא הדרך וההכנה לקבל. וכן הוא בשבת קודש שנותן ברכה לימי המעשה, שנוכל להכין בהם הדרך לקבל השבת הבא. וז"ש במדרש (ב"ר טו, ג) ויתן ויחזור ויתן, שמתנה זו עצמה אין לה הפסק, שנותנת הכנה להבא לאדם לילך ממדריגה למדריגה. והשבת מברך לימי המעשה לקבל אחר כך השבת הבא וכן לעולם. [ואולי זה סמך למנהג של ישראל לומר במוצ"ק פרשת ויתן לך כמ"ש]

(שפת אמת תרמ"ט)

כאן בכור, חלק זה אינו מקבל מהאחים, וא"כ התינה חלקם בבכורתו, י"ל דהוי ממילא של האחים ע"י סילוק הבכור ממנו, אבל חלק הבכור עצמו בבכורתו - איך יקנהו הפשוט כשעדיין לא בא לעולם.

אמנם גם בלא השאלה איך יקנה יעקב משום דהוי דשליב, יש לעיין בדברי הקצוה"ח, דהלא כשהבכור מוכר חלק בכורתו לאחיו הפשוט, או הפשוט מקבל שני שלישי מהירושה, משא"כ כשהבכור מסתלק מבכורתו, הוי כיש לפנינו ב' אחים פשוטים, ויטול כל אחד חצי הירושה, וא"כ איך אפשר לומר שעשו רק סילוק עצמו מהירושה, דלפי זה לא יקבל יעקב ב' שלישי מהירושה, אלא חצי מהירושה [ולמ"ש לעיל ע"ד החכ"מ דכשהפשוט יצירתו קודם, בסילוק הבכור הנוגד או הנוצר הראשון נעשה בכור, נ"חא].

וצריך לומר דסבירא ליה להקצוה"ח כדעת רעק"א (עי' תשובות ר"ש איגור ח"ב כתבים סי' סג, והוי"ד ברעק"א המלוקט ב"ב קכד). שהסתפק בבכור שאומר אינו נוטל חלק בבכורה ואינו נותן לבעל חוב (ב"ב קכד). האם נשאר לבכור שלישי ולפשוט שני שלישי, או שכל אחד נשאר עם חצי [וצדדי הספק יש לבאר, שיש לדון ממה מסתלק הבכור כשאומו אינו נוטל, האם מסתלק מליטול בפועל - וכלישנא דגמרא 'אינו נוטל' שאינו ממש את הזכות שיש לו בבכורה, אבל עדיין שם בכורה עליו, ולכן זכות בכורתו עובר כולו לפשוט, או שמסתלק מעצם דין הזכות בכורה שיש לו, ומתייחסים אליו כבן פשוט, והוי כאיכא רק ב' אחים פשוטים] והגרש"א שם ביאר צדדי הספק באופן אחר]]. והקצוה"ח ס"ל כהצד שהפשוט נוטל ב' שלישי, ולכן גם בעשו שהסתלק מבכורתו, התוצאה הוא כמו בכור שמכר בכורתו.

אלא שצריך להבין הצד ברעק"א שיטול הפשוט ב' שלישי, שהלא בכל אופן - איך שרק נגדיר הסילוק, מ"מ התוצאה אחרי הסילוק אמור להיות שחזור לכלל הירושה, וא"כ שוב יורש כל אחד מחצה. וכבר נתקשה בזה בנו ר"ש איגור [ואינו לפנינו תשובת רעק"א על זה].

ויש לבאר דברי רעק"א ע"פ משי"כ החידושי הרי"מ (ח"מ סי' עה סק"ט) דהא דרק בכור יכול להחזיק מירושת אביו, ולא בן הפשוט, היינו לגבי אחרים, אבל לגבי אחיו יכול גם בן הפשוט להסתלק, וטעם הדבר לבד אחד יורש הכל, ורק כשיש עוד אח או יורשים שניהם, וכשמסתלק ממילא הכל לאחיו, ואף דמשמעות הראשונים דלא ס"ל כן, אבל בכלל שבתחדש דיכול להסתלק, י"ל דאינו חוזר לכלל הירושה, אלא דבסילוקו מחלק הבכורה ה"ל כפי חלק זה כיש רק יורש אחד, וממילא יורש האח כל חלק הבכורה. כוונתו, שיהיה זוכה בה אם היה יורש יחיד [ולכאורה י"ל כן גם כשהנכסים לא באו לעולם, דאין הסילוק מהם, אלא מהשם יורש, ונשאר יורש אחד, וממילא זוכה בו כשלא לעולם], וזאת שפיר דברי רעק"א וקצוה"ח.

(מתוך מ"ש בשי"ת תולדות תשי"ע - עבד"ח ח"ב עמ' כח-כט, ליל ששי פ"ר תולדות תשפ"ב בליקווד, ד' אייר תשנ"ח ב"שפ"א - חיבור יחד ע"פ הבנת הכותב, והוא כן מקצת מהדברים, ועוד חזון למועד בס"ד להביא מ"ש ע"ד בביאור דברי הקצוה"ח)

נדבת ידידו העומד לימינו בכל עת

הרה"ח ר' יעקב זעליג לנדאו שליט"א
לרגל הולדת נכדתו שת"י
בדחתנו הרה"ח ר' בנימין שמעון גוטמן שליט"א
בן ידידנו הרה"ח ר' לייבל גוטמן שליט"א
יזכה לרווח נחת מכל יוצ"ח

לכבוד רבינו שליט"א

לרגל חזרתו ממסע החיזוק בארה"ב
בהוקרה על השפעת אור תורתו בכל זמן ועידן
מאת בן ציון דוד שפירא
מחזותן רבינו שליט"א

אמרי דשא

לזהות ה'עשו' שבכל דור

ויקראו שמו עשו, ואחרי כן יצא אחיו וגו' ויקרא שמו יעקב (כה-כו), וכבר עמד רש"י לפרש החילוק שביעקב כתיב 'ויקרא' - לשון חיד [הקב"ה, אז אביו], ואילו לגבי עשו כתיב 'ויקראו' - לשון רבים, ע"ש. ויש לפרש עוד, כי הקריאת שם לעשו לא היתה פעם אחת בלבד - בשעת לידתו, אלא בכל דור ודור **קוראים את שמו עשו**, כי עשו מתחבא ומתלבש עם שמות אחרים, כל דור עם הנסיונות שלו, ולפעמים בכתבי עת פסולים, ולפעמים במכשירי טכנולוגיה למיניהם, ובכל דור צריכים כשרי ישראל לזהות את המכשול הנוכחי ולקראו לו בשמו - עשו. משא"כ יעקב אבינו ע"ה, די בקריאת שמו פעם אחת לכל הדורות, כי בכל הדורות הוא אותו יעקב אבינו ע"ה שהיה אז ולא נשתנה מעולם, שהם הם המים חיים הזכים והטהורים - דאס ציכטיגע ריינע וואסער - הנובעים בבאר של האבות, הממשיכים באותה דרך ישראל סבא מהאבות הקי, אבל עשו משתנה בכל דור ודור בלבוש אחר, וצריכים לקראו בשמו ולהודיע לכל: דאס איז עשו, דאס איז פסול.

(ליל ש"ק תולדות תשפ"ב)

הברכות רק נשקמים מגנאי

ורבקה אמרה אל יעקב בנה השאמרה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר (כו, א), ובספרים דקדוקי אמאי **כתיב כאן ב' פעמים 'לאמר'**, וי"ל דהנה כתיב (מקץ מא, טו) ויאמר פרעה אל יוסף וגו' שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אותו, ולכאורה תיבת 'לאמר' בדברי יוסף מיותר. ואיתא בספרים דאיתא בגמרא (סנהדרין נו): **'לאמר' זו גילוי עריות** [וכן היו אומרים אין דער אלטע היים, על מי שיצאו עליו שמעות מגונות - מלאמריט אויף איהם], וזה מה שאמר פרעה, דמדח גיסא 'שמעתי עליך לאמר' שחושדים אותך בעבירה ועבור כך פלוג אותך בבית הסהר, ומאיך הנך בעל מדרגה - 'תשמע חלום לפתור אותו', ואיך יתכן **ב' הדברים יחד**. ועל זה ענה יוסף לאמר בלעדי - אותו ענין של 'לאמר' שחושדים אותי, 'בלעדי' - הוא עלילה ואין לי שייכות כלל לדברים אלו, ומה שנוגע לפתרון החלום 'אלקים יענה את שלום פרעה'.

ובזה ילי"פ גם מה שאמרה רבקה, איך יתכן ליתן גטליכע ברכות [ברכות אלוקית] לעשו הרשע, הרי 'הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר', עשו הוא בעל עבירה בענינים של 'לאמר' איך יכולים לברכו, הלא לא תחול אצלו הברכה כלל. ומהאי טעמא אמרה רבקה להערים על יצחק אבינו ע"ה, כי לולי זה היתה מתנת לאות איך יפול דבר מאת ה', אז שהיתה עושה השתדלות - אבל בלי הערמה, אבל מכיון ששמעה עליו שהוא חשוד ב'לאמר', ואם כן אינו יכול לקבל את הברכות, **כי 'לאמר' וגטליכע ברכה אין הולכים בד בבד**, על כן עשתה פעולות למנוע את יצחק מלברך את עשו, ושיעקב יקבל הברכות. (ליל ש"ק תולדות תשפ"ב)

רביבי דשא

חברת עשו מחסרת ביעקב

והנה תומם בבטנה (כה, כד), ופירש רש"י מחז"ל (כ"ט סג, ח) תומם חסר, משום שאחז צדיק ואחד רשע. וקשה, שהרי 'תומם' חסר הוא לשון רבים, וקאי על **ב' התאומים**, על יעקב ועשו, ויכול להשתמע מכך שגם ליעקב יש איזשהו חסרון. אלא שאכן כן, כל זמן שיעקב היה בחברתו של רשע, הרי זה חסרון, כדכתיב (דה"ב, לו) 'בהתחברך עם אחיזהו פרץ ה' את מעשיך, ולכן היה יעקב אבינו מפרסם לצאת, להתרחק ולא להיות בחברתו של עשו.

(ס"ג פ"י תולדות תשפ"א מאמר א - עבד"ד עמ' צה)

בגדי עשו כתחפושת על יעקב

ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול וגו' ותלבש את יעקב בנה הקטן (כו, טו), מה שנסחובב משמאי שיעקב אבינו ע"ה היה צריך לקבל את הברכות כשהוא לבוש בבגדי עשו, ליעד ולהודיע לכל איש ישראל, שאף אם הוא מעוטף עם בגדי עשו - בנסיונות ומכשולי היצר, אין זה אלא תחפושת בלבד, כי באמת יעקב הוא, ובפנימיותו הרי הוא איש ישראל הרוצה ומשתוקק לטוב, וראוי לברכה. (ליל ש"ק תולדות תשפ"ב)

וישמור משמרת

כשמתיר לעצמו הרצועה - הבן יורד יותר

אמרו חז"ל (ב"ב ב). בשבת תולדותיהן כיוצא בהן, בטומאה תולדותיהן לאו כיוצא בהן, ואבות נזיקין יש שכיוצא בהן ויש שלא כיוצא בהן. וע"ד העבודה יש לרמוז, 'בשבת', כלומר א ואורימיקיט פון א שטוב - **חמימות לקדושה שיש בבית, זה משפיע שתולדותיהן יהיה כיוצא בהן**. אבל זה דייקא אם האב בעצמו מתנהג בשבת קודש בווארימיקיט וחמימות, והשבת אינו יום מנוחה בעלמא חלילה - של קריאת עיתונים ואכילת מעדנים, דאס איז גישט קיין שבת! מה שבשבת תולדותיהן כיוצא בהן הכוונה שיום השבת יהיה אחרת מכל ימות השבוע, עם התרוממות הנפש, מה יום מיומים - שבת דמרי צבי (סנהדרין סה), וכשהבן ראה את הרגשת השבת אצל אביו, אזי הוא יתעורר עם רגש של קדושה עם רצון לטעום מטעם קדושת השבת. אבל בטומאה תולדותיהן לאו כיוצא בהן, כי **אם האב מרשה לעצמו דבר מועט**, צו א בילד, צו א קוק, צו א טכנולוגיה - תמונה הסתכלות או טכנולוגיה, והוא חושב לעצמו שעד כאן הוא מרשה לעצמו ולא יותר, עליו לדעת שתולדותיהן לאו כיוצא בהן, **כי הבן יתיר הרצועה הרבה יותר**, וירד רחוק וגרוע עוד יותר. ובניזקין תלוי.

(מתוך דברי התעוררות בעניני חינוך - בסוף השיעור יום א' תולדות תשפ"ג - בורו פארק)

בית היוצר לשליטה עצמית

איתא בגמרא (יומא עב): כל תלמיד חכם שאין תוכו ככרו אינו תלמיד חכם, ונקרא נתעב שנאמר (איוב טו, טו) 'אף כי נתעב ונאלח איש שותה כמים עולה', אין תוכו ככרו המכוון למי שאין מדותיו מתוקנות. ללמוד לקנות מדות טובות הוא לא פחות חשוב מלמוד תורה - שעל ידי זה נעשה תוכו ככרו. כל המטרה והתכלית שנשתלחנו להאי עלמא הוא כדי שיוזכר את מדותיו ואורחותיו, **העולם הזה הוא בית חרושת גדול שבו מייצרים אנשים עובדי ה'** [אך זה בית חרושת שיוצאים הימנו גם הרבה מוצרים פגומים - אנשים עם מדות לא טובות, ובשר דם היה סוגר בית חרושת כגון דא, אבל הרבונג של עולם הוא סבלן וארך אפים, ומחיה אנשים בעולם הזה כדי שיעבדו על מדותיהם], **ובכל מצב שהוא יש להתבונן מה ניתן ללמוד כעת**.

וכעת עלינו ללמוד התאפקות, אכן יש דברים המענינים ומושיכים אנשים להסתכל - ואפשר לעשות זאת בהתירא, אכן זה מאוד מענין - מה היה ואיך היה, והיצר מטעה שהכל נעשה לשם שמים - לשמוע דברי התעוררות, אז ההזדמנות להתאפק. שהרי **כל עצמנו שבאנו לכאן וכל דיבורנו הוא בשביל לשלוט על הכח הבהמי**. ואם לא נלמד להתאפק מה הרבונג בלימוד התורה, הלא גם אם נדע מס' בבא בתרא וגם אם נדע את כל הש"ס, ואף אם נשמע הרבה דרשות ודברי התעוררות, מ"מ לא יהיה לנו כח ההתאפקות לשלוט על ה'עיר פרא אדם יולד' (איוב יא, יב). על כן יש להשתדל לא לחפש את כל הדברים המענינים, ובוודאי לא להיות מהראשונים המתערכנים, ולא להיות מהמביאים את החדשות, וחלילה לא לקרר אחרים. **מ'לא לראות' ו'לא לדעת' - תצאו רק מורוחים**.

(אור לב' חיי שרה תשפ"ג - אחרי השיעור ביש"ג פני מנחם)

מהות עשו - שאין לו רסן

אחד מההבדלים בין יעקב לעשו, שעשו לא ידע לשים לעצמו גבולות ולרסן את רצונותיו, שהרי גם כשאדם חוזר עייף מן השדה ומתאוה לאכול - הרי בידו לבקש מנה כפולה וכדומה, אבל עשו ביקש 'הלעיטני נא מן האדום' שישפכו לפיו בלי גבול, כי המהות של עשו הוא הפקרות, ומאיך דרכו של יעקב אבינו ע"ה הוא לשים לעצמו גבולות.

(מתוך דברי מוסר והתעוררות על התנורות מפגעי הטכנולוגיה - בסוף השיעור יום א' ויצא תשפ"ב - בורו פארק)

בתורה אתה עמל

הלימוד בעיון מבטלת ידי עשו

במדרש (ב"ר סה, כ) **אמר רבי ברכיה בשעה שיעקב מרכין בקולו** [-בקול נמוך (מתנות כהונה)] **ידי עשו שולטות**, ובשעה שהוא מצפצף בקולו אין הידים ידי עשו. שאלתי ובקשתי שתפרש לי איזה מעלה הוא אם מצפצף בקולו ואיזה חסרון הוא אם מרכין בקולו.

תשובה: תדע שע"י **שלימודו של יעקב הוא בבחינות מצפצף בקולו**, דהיינו שבחינות לימודו הוא **בעומק העיון** בבחינות הפוך והפוך בה, עיי"כ **גורם ליתן הארה לדעת דקדושה**, ולקרב שני מדות האלה קירוב גמור, ומינה **שנכנע דעת דקליפה** שהוא עמלק וכל כת דיליה, וכיון שכן, מובן מאליו שיש בכוחה של **היה ידי עשו שולטות**.

וטעם הדבר **שמכנה המדרש לימוד עיון בלשון צפצוף בקול**, הוא, משום שזה דבר ידוע ומפורסם **כשולמדים יחד יתיות כיתות בעיון ובפלפול** לברר וללבן ההלכה על בוריה, אזי בעת לימוד והפלפול **כל אחד צועק** נצח את חבריו, משום שדומה לו שחבירו טועה ואתו הוא האמת - כמאמר חז"ל (קדושין לו) **אויבים בשער, ובעת שאורייתא מרתחת בהו אזי צועקים בקול** כדרך אנשי מלחמה לצעוק קול ענות גבורה לומר דידן נצח, כמו שאנו רואים כן לעינינו בעת הפלפול וניצוח שצועקים בקול. משא"כ כשכל לימודם הוא רק בבחינות לגמור, ואינם מעמיקים בעיון לחדש חידושי דברי תורה, אזי ליכא עם מו"מ ומלחמה וניצוח בין אחד לחבירו, משום הליכ לימודם הוא רק בקול נמוך.

ובזה אפשר לפרש כוונת הפסוק (ויילך לא. כא) 'והיה כי תמצאנה אותו רעות רבות וצרות וענתה הירמה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפני זרעו', 'וענתה' היא הרמה קול (עי' מצודות הושע ב, ז), משום הכי **'כי תמצאנה רעות רבות וצרות'**, אז 'וענתה הירמה הזאת' **יפצפו בקולם וילמדו בעיון ובפלפול כדי להכניע דעת דקליפה**. בזה אפשר להבין כוונת רש"י (שם) שמפרש שאין תורה משתכחת

מזרעם לגמרי, משמע רוב או מחצה ח"ו תשתכח, ואינו כן, כי סתמא הבטיח הקב"ה לא ימוש מפיו ומפי זרעו, אלא לימוד התורה בבחינות מרכין בקולו והיינו לגמור לא תשכח כלל, אבל לימוד בעיון ופלפול ובהרמת קול זהו **באמת תשתכח, אבל לא מזרעם לגמרי**.

ולהנ"ל דע"י לימוד עיון נכנעת דעת דקליפה וכת דיליה ולא יוסיפו בני עולה לענותו, אפשר נמי לפרש כוונת הפסוק (כו, כב) **'ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ'**, על ידי פרינו בארץ - ארץ היא אורייתא (עי' תרגום יונתן תהלים קיב, ב), **ואנו לומדים בעיון וצייצין ופרחים** שאנו מחזשים, הן המה תולדותיה של תורה, עיי"כ יסובב **י' עתה הרחיב ה' לנו, שלא יה' עוד עלינו לא עשק ולא שטנה**.

(הגה"ק רבי הלל מקאמאמיא זצ"ל בספרו שיירי משכיל כלל ג פרט ב)

תלמידי שנים חכמים מרבים שלום

כי מנצלים המחלוקת לפלפול התורה

אי אפשר לעולם שיתבטל ממשלת שר אחד, אלא שלעתיד לבוא יתהפך הכל לטוב. והנה שרו של אדום הממונה על המחלוקות, לכשיהיה שלום בעולם אי"ה, לא ימצא שום מקום אלא על ידי **פלפול התורה הנראים כאויבים בשער** (קדושין לו).

ומשום הליכ לתלמידי חכמים מרבים שלום בעולם (ברכות סד.), **שע"י מחלוקות התורה שביניהם יכול להיות שלום בעולם**. וזהו זירש זרעך שער אויביו (וירא כב, ז), שהם ירשו את המחלוקות שהיה נתון מאז בין אויבנו לרעה, ועתה הפך לטובה בין זרעך.

וזה הפירוש **'הקול קול יעקב ועקב ידי עשו'** (כו, כב), ר"ל הקול של יעקב בלפול, עושה ליעקב ידי עשו במלחמה, ושקיל וטרי על דרך ידיו רב לו' (מכות יא:), וממילא אין ידי עשו שולטות.

(דרשות חתם סופר דף ת"ג ד"ה ובסוף, במהד"ח ח"ה עמ' תקו)

ברכת מזל טוב לבבי למחונתי היקר
הרבני הנגיד הנכבד הר"ח ר' **אהרן גולדמן** שליט"א ולגיסו היקר והנכבד הר"ח ר' **עקיבא גולדמן** שליט"א לרגל אירוסין בנו בחודר המופלא **פינחס** הי"ד עבי' שחח' בת הר"ח ר' **אהרן בריך** שליט"א נכדת הר"ח ר' **יואב בריך** שליט"א מאת הגיסים למשפחת גולדמן

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' **יחיאל דוד לנדא** ז"ל
בן הרה"ח ר' **אברהם יצחק** ז"ל
נלב"ע ג' כסלו תשע"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

ברכת מזל טוב לבבי למחונתי היקר
ידידנו הרה"ח ר' **לייבל גוטמן** שליט"א לרגל הולדת נכדו שחח' בת לבנו ידידנו הנכבד הר"ח ר' **בנימין שמעון** שליט"א יזכר לרוב נחת מכל יוצ"ח **בידידות יעקב שמואל מיטלמן ומשפחתו**

טללי תהיה

כולנו בידי אב הרחמן ית"ש

הטבע האנושי אוהב את הקבוע והבטוח, ויציאה מהשגרה מערערת את שלווה הנפש, ובוודאי במקרה כזה, שאדם מרגיש כאילו חרקה נשמתו מתחתיו, ואין לו אחיזה, והעצה הכי טובה, להפגים שכולם, הבריאים והחולים, בידי אב הרחמן ית"ש, והטבע בשגרתו מכסה ומעלים זאת [בתקופת הקורונה קל יותר לעבוד על כך], ובמילים יהודיות: להתחזק במדת הבטחון [גם בלימוד בספרים על זה], וזה יתן עוגן של אחיזה בסחרחרת האירועים המטלטלים [ושבו] - כולנו אומרים זאת בפה, אבל המדובר בהרגשת הלב, דבר שצריך להשקיע בו].

(מתוך מכתב ב' אדר"ר תשפ"א)

עלי דשא

הערמה בכדי להגיע לאמת

בס"ד, ישי"כ על הגליון הנפלא והמושקע, שלא רק מביא ווערטערס יפים, אלא מעורר את לבות בני"י לאביהם שבשמים.

בגליון פ"ז פרשת תולדות תשפ"ב, במדור 'להבין שמועות' הבאתם את דברי השפת אמת (תרי"ג) שמוטר להערים כדי להגיע לאמת, ושאלתם איך ביהדות מצוין שהמטרה מקדש את האמצעים, הרי זה מצוה הבאה בעבירה, וגם מנוגד לדברי רבותינו שגם הצדק צריך לרדוף עם הצדק.

לענ"כ כוננת השפת אמת איננה שמותר לשקר ממש, אלא שכתב בלשונו 'שמעו' שצריך לבוא לאמת, והכוונה לדברי הבעש"ט זי"ע בתולדות יעקב יוסף (פרשת חוק) שמעתי ממורי פירוש הפסוק 'חשבתי דרכי ואשיבה רגלי', כי צריך לגנוב דעת היצר הרע בכל דבר מצוה, וז"ש חשבתי דרכי - ר"ל בכל דבר מצוה בתחלה חשבתי דרכי להנאתי הגשמי, ואח"כ ואשיבה רגלי - ר"ל רגלי שהרגלתי לעשות לא לשמה אז עשיתי לשמה, כי מיד להתעורר אקום - ר"ל לתועלת הגשמי, כי מיד להתעורר לשם שמים אי אפשר, אלא חצות לילה אקום לצדכי, ואז יכול לעבור על הטבע לקום חצות, וזה כלל גדול ללמוד במחשבה וזה בתחילה או בתפילה שלא יעשה בעבור זה, רק יגנוב דעת היצר ואח"כ יעשה לשמה, וזה כוננת השפת אמת שלמרות שמערים, משה זה בסדר כי כוננתו להגיע לאמת.

חיים בער ברכיה יוסטמאן, ברוקלין נ.י.

הפצרת יצחק בתפלה

בס"ד, בגליון פ"ז - פרשת תולדות תשפ"ב (עמ' ה), מדור 'אמרות רבותינו' הבאתם את דברי האמרי אמת זי"ע שהטעם שהיה צריך יצחק אבינו לבקש כ"כ הרבה, הוא משום שאברהם אבינו היה צריך לחיות ק"פ שנה, אלא שנתקצרו שנותיו ה' שנים כדי שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה, ולכן כשבקש יצחק אבינו שיהיו לו בנים לא נתקבלה בתחילה, משום שצריך לחיות ק"פ שנים מאברהם. ואני בעניי לא הבנתי, דלמה לא נענה בתחילה, האם לא נחא ליה לאברהם אבינו שיתקצרו שנותיו ה' שנים בשביל שיהיה לו רעא חיא וקיימא.

הנהגה לברכס בברכת הצלחה וברכה בעבודתכם היקרה וכט"ס, שאול יחזקאל מ. ברוקלין נ.י.

א"ה: יש להדגיש שאין כאן שאלה אם תיא יצחק זרעא, אלא איחור בזמן, ועי"מ מי לא נימא טוב יום בחצירי של אאע"ה ולא ידהה חוקת החיים של אאע"ה עבור העתיד ליות נולד. ושנית, אין כאן ביטול אלא אאע"ה רוצה [כי אאע"ה מסתמא לא ידע שעשו יצא לתרבות רעה, שהרי זה כל הטעם שפטר קודם [הגם ד"ל בין ידיעה לראיה (ועי' פ"ר תולדות תשפ"ב - עבד"ד חייב עמי' ל'ד בתורה)], אלא שבפועל יש דבר המעכב ביאת עשו לעולם משום הקיצור שנים לאאע"ה, ולכן לבקוע את הקושי צריך להעתיך ולהרבות בתפלה.

שלוחי מצוה אינן ניווקין

בס"ד, עונג רב הוא לי להיות נמנה בין קוראי הגליון הנפלא מדי שבת בשבתו, אשר הוא מלא וגדוש שטיב טעם ודעה, דברים ערבים ונפלאים

תמיהות

איסור גניבת דעת ומצות כיבוד אב

ועתה בני שמע בקולי לאשר אנכי מצוה אותך (כו, ח), כתב האור החיים הק': פירוש הגם שיש בדברים אלו כגניבת הדעת. עם כל זה יש לך לשמוע בקולי, פ"י מלבד חיוב מצות כיבוד אב ואם שהיא מצות עשה, גם היא נביאה וכתוב בדברי נביא אמת (שופטים יח, טו) 'אלו תשמעונו', לזה אמרה 'שמע בקולי'. וכבר כתבנו (לו טו, ה) שיצטדק נביא באומרו לעבור על מצוה ממצות התורה לפי שעה.

וזה להקשות, הלא כשמתכוון לכבוד אין איסור גניבת דעת (עי' חולין צד. ושו"ע הרב ה"ל אונאה וגו"ד סוף סעיף יד), וכאן היה לכבודו של יצחק שלא ישל לברך את עשו הרשע, וגם הרי עשו מכר את הבכורה ונשבע על זה, ולא היה לו לקבל את הברכות מכוח הבכורה (ועי' רש"י כו, לו). ועוד צ"ע, דלדעת האוה"ח הק' דאיכא כאן גניבת דעת, מה מועיל שיש מצות עשה דכיבוד אב, והרי קי"ל אמר לו אביו לעבור איסור אל ישמע לו (בי"מ לב).

(רבינו הפני מנחם זי"ע - שולי הגליון בפרשתו, ועי' תורתך שעשועי שביאר עוד סיבות שלא היה כאן איסור גניבת דעת)

להבין שמועות

איסור לשון הרע לספר מעשי עשו

ותאמר רבקה אל יצחק קצתי בחיי וגו' אם לוקח אשה מנחת חת (כו, ח), כתב האור החיים הק' 'לא רצתה לגלות הדבר ליצחק משום איסור רכילות, ואמרה סיבה אחרת, אבל מה שגילתה ליעקב אדרבה קיימה מצות 'לא תעמוד על דם רעך' (קדושים יט, טו)'. עכ"ד. ותמנהי איך יגדל עון לשון הרע אפילו על בן שנחנך להטותו לטוב, אולי ידעה מאמר חז"ל במדרש (ב"ר סג, ח) על שם עשו הא שוא שבראתי, על כן אין אפשרות לקרבו לטוב, לכך נקרא אצלה לשון הרע. (שפתי צדיק אות לו)

הנה מש"כ בשפתי צדיק דלא היה אפשרות לקרבו את עשו, יש להעיר מדברי האוה"ח הק' (כו, א): 'וטעם יצחק שהיה חפץ לברך עשו הרשע, כי חשב שבאמצעות הברכות יתהפך למדת הטוב ויטיב דרכו, כי הצדיקים יאבנו בעשות בנייהם רשע והיה משתדל עמו להטיב, ואפשר שהיה מועיל, ותמצא שאמר ז"ל (ב"ר עו, א וב"ר פ, ד) כי נענש יעקב שנעו דינה מעשו שאפשר שהיתה מחזירתו למוטב, הרי שאפשר לו לחזור למוטב' [ובפי' אור לעינים (עמי' תהיך הערה 11) מביא מכ"ק האדמו"ר מאמשינוב שליט"א, והשתדלות היא עשיית פעולה, שמהמבט הראשון לא נראה שיש תועלת בעשייתה, וגם זה עשה יצחק, עיי"ש]. ואין לומר דרבקה חלקה בזה על יצחק ולדעתה אין אפשרות לקרבו לטוב, דהלא בנוגע לגלות ליצחק עליה לפעול ע"פ סברת יצחק, ועכ"פ בודאי אין בזה משום לשה"ר.

ואין לומר דאחרי שיצחק ראה שמשמאי לא רצו שהברכות ינתנו לעשו, מצתה הודה לדעת רבקה, שהרי חזינו דגם אחרי איבוד הברכות לא פקר עשו לגמרי, שהרי לא רצה להרוג ליעקב כל זמן שיצחק חי, משום שלא לצער את אביו כמ"ש רש"י (כו, מא), וכן מהא דהפסוק מעיד 'יורא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו, וילך וגו' ויקח את מחלת' (כה, ט-ט), הרי שעדיין היה אדוק להישמע לרצון אביו, וכן ממה שאמר חז"ל (רש"י וישל לו, א) שנמחלו עונותיו, מוכח דהוי בו לחלוות דניצוצי קדושה. ובקצ"ד. ובכנה"ג ודאי נימא יכין רשע וילבש הק' מהא דנענש יעקב בדינה וכנ"ל, ומזה דגם אח"כ לא היה מופרך האפשרות להחזירו למוטב, וכיון שאביו רצה לקרבו בוודאי עליו לדעת יצחק ומועיליו, ואין כאן חשש רכילות ולשה"ר, והתמיהה קיימת אמאי לא גילתה רבקה ליצחק, וביותר צריך הבנה, וכי בעשו בכלל שייך איסור רכילות ולשה"ר, הלא עבר עבירות חמורות (עי' רש"י כה, טט), ובגמרא (קדושין יח). קראוהו ישראל מומר, וכי מזהרים לא לדבר על מומר.

ואף דחזינו שהחתם סופר (עמ"ת ובת"מ) עמד איך הליבשה רבקה את בגדי עשו ליעקב, ולא חששה לאיסור גזילה, משום שליחות יד בפקדון [ואף א"ה בשאלה אצלה הוי שואל שלא מדעת גולן [ותו איך נכשל יעקב באיסור גולן]]. ושמענו שרבינו שליט"א העיר ד"ל דכיון דעשו הוי מומר הפקיעו ממונו, וציון לדבר החתם סופר בשו"ת חז"מ סי' קנד, עכ"ד. ובכנה"ג ודאי נימא יכין רשע וילבש צדיק (איוב כו, ז' ב"ק ק"ט), עש"ה ויובן. ובכל זאת הטעים החתם סופר הדבר בכמה אופנים, ומזה נראה דלא סבר לסמוך בשופי על היתר דישאל מומר. אך מסתברא דרק לענין גזילה לא נחא ליה למימר דרבקה עשתה מעשה גזילה אף ממומו. אבל לשה"ר במומר שאין כאן כלל מהות האיסור, והלא הקב"ה אומר 'ראת עשן שונאתי' (מלאכי א, א), ונאמר (תהלים קלט, כא) 'משנאוך ה' אשנא', ולא ראת שמוטר, אלא אף מצוה לגנותו, וכמבואר בחפץ חיים (כ כלל ח סוף ה). ומאי שייך כאן איסור רכילות ולשה"ר, ודברי האוה"ח הק' צריכים לימוד ועיון להבינם.

[והנה בשפת אמת (לקוטים) על הפסוק (כו, ח) ויאמר ה' לה וגו', כתב י"ל שנאמר לה שלא תגלה לאחריים, ולכן לא גילתה ליצחק מעלת יעקב על עשו, והנה חידוש בדברי השפ"א דרבקה למדה מה דלא רק מה שאמר לה בנבואה אין לה לגלות, אלא אף מה שראתה בעצמה במשך הזמן אין לה לגלות ליצחק, ואולי י"ל דגם עצם רשעת עשו אף בלא להשוותו ליעקב ג"כ הבינה שלא תאמר, כי ממילא מה ידע מעלת יעקב על עשו. אמנם יל"ע אם אחרי שסיבבו משמאי את הברכות ליעקב - שלכאורה מעלת כבר ידע יצחק מעלת יעקב על עשו, עדיין יש סיבה לא לגלות מעשה עשו ליצחק. ועי"ש.] (משלחן המערכת)